

BİR ALEVİ KÖYÜ: BURSA ŞEHİTLER KÖYÜ'NDE EVLENME TÖRENLERİ

The Marriage Ceremonies in the Alawii village Şehitler in Bursa

Yrd. Doç. Dr. Hülya TAŞ*

ÖZ

Şehitler köyü Bursa'ya 30 km uzaklıktadır. Soyu Ahmet Yesevi'ye dayanan köyü Hasan Dede'nin kurduğuna inanılmaktadır. Dışarıdan göç almayan köyün büyük ölçüde gelenekselliğini korumaya çalıştığını görmekteyiz. Bu araştırmada Alevi inançlarının şekil verdiği köyün evlenme törenlerinde yer alan gelenek ve görenekler incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Şehitler Köyü, Alevi, evlenme töreni

ABSTRACT

Şehitler village is 30 km far from Bursa. It is believed that Hasan Dede established the village, the origin of which is believed to have descended from Ahmet Yesevi. We see that the village, which doesn't take any migration, tries to protect its traditional life to a large extent. In this study, it is aimed to analyze the traditions, customs and habits of the village's wedding ceremonies that are shaped by Alewii beliefs.

Key Words

Şehitler village, Alewii, wedding ceremonies

Bursa'nın İnegöl ilçesine bağlı olan Şehitler Köyü, il merkezine 30 km, ilçe merkezine 12 km uzaklıktadır. Eski adı Doma'dır. Daha sonra Bekçeviz olarak adlandırılan köyün adı 1970' ten sonra İstiklal Savaşı sırasında çok şehit vermesinden dolayı Şehitler köyü olarak değiştirilmiştir (Kaplanoğlu1996; 258). Köyün kurucusu olduğuna inanılan Hasan Dede, Hacı Muradı Veli'nin evlatlarından olup soyu Ahmet Yesevi'ye dayanmaktadır. Köyde 5 aile dede soyundan gelmektedir. Diğerleri Talip'tir¹. Köyün tümü Alevi olup bu özelliği ile orijinalliğini korumaktadır.

Her yıl mayıs ayının ikinci haftası Hasan Dede (Cemiloğlu 2002;115) ve İstiklal şehitleri adına anma törenleri düzenlenmektedir. Yatırlarıyla da bilinen Şehitler köyünde Hasan Dede türbesinin dışında Sarı Kız, Kara İshak ve Arap

Dede adlı üç mezar vardır. Sarı kız Hasan Dede'nin kızı, Arap Dede oğlu, Kara İshak'ın ise savaşırken şehit düşen bir Alevi dedesi olduğu söylenmektedir.

Nüfusu 800 dolayında olan köyde 180 hane bulunmaktadır. Köyde bir ailenin en fazla iki çocuğunun olması ve köyün dışarıdan göç almayıp, dışarıya göç vermesi nüfusun aynı kalmasını sağlamaktadır.² Bu göçün çoğunluğunu kasaba ve şehir merkezlerine ticaretle uğraşmak için gidenler ile yükseköğretim devam edip meslek sahibi olarak yaşamalarını il ve ilçe merkezlerinde devam ettirenler oluşturmaktadır

Köyde ilkokul, kütüphane, cami, türbe ve cem evi bulunmaktadır. Köyde yer alan ilkokul da bir ana okul sınıfı ve ilkokul üçe kadar okutulan öğrenciler bulunmaktadır. Diğer sınıflar için öğrenciler Yenice' ye ve İnegöl'e gitmekte-

* Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, hulyatas@hotmail.com

dir. Köyün kütüphanesinde 1500'e yakın kitap bulunmaktadır. Köy halkının çoğu ilkokulu bitirmiştir. Yaşlıların çoğu okur-yazardır.

Köyde 500 yıllık bir hamam bulunmaktadır. Hamam harap halde olduğu için kullanılmaz durumdadır. Bu hamamın restore edilerek müze haline getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle düğünlerde kullanmak için 1997 yılında küçük bir hamam yaptırılmıştır.

Bize verilen bilgilere göre, köyde hiç kimse yüz kızartıcı suçlardan, kavgedan veya kanunların suç saydığı davranıştan dolayı karakola veya mahkemeye gitmemiştir. Basit anlaşmazlıklar da kendi aralarında çözümlenmektedir.

Derlemeler sırasında köyde komşuluk ilişkileri üzerinde de durulmuştur. Kendi ifadelerine göre hiçbir komşu diğer komşusu ile kavgalı değildir. Aralarında sorun olanlar bu sorunlarını çözümedikleri sürece yapılan Cem ayinlerine katılamazlar. Köylü bu gibi insanları dışlar. İnsanlar dışlanmamak için birbirlerinin haklarına saygı gösterirler. Diğer yandan köylüler, kendilerini insan haklarına ve kanunlara saygılı, Atatürk ilke ve İnkılâplarına bağlı kişiler olarak tanımlamaktadırlar. Evlerin birçoğunda, Cem evinde, Hz. Ali'nin, On iki imamın ve Atatürk'ün fotoğrafları bir arada bulunur (Taş, 2000;711).

Bu yazıda yukarıda kısaca tanıttığımız Şehitler köyünde evlenme ile ilgili gelenek, görenek ve inançlar üzerinde durulacaktır.

1- Evlenme Biçimleri ve evlilik arzusunu belirtme

Evlilik, insan ömründe iki gencin hayatını birleştirmesiyle oluşan önemli geçiş dönemlerinden biridir. Evlilik ile ailenin temeli atılmaktadır. Alevi veya

Sünni olsun eskiden köylerde evlilikler gençlerin anne ve babalarının verdiği kararlarla yapılırdı (Artun, 2005;148). Bu gelenek Şehitler köyünde de geçerliydi ve evlilik çağına gelmiş erkekler ve kızlar, evlenme isteklerini evin büyüklerine söyleyemediklerinden bu arzularını değişik yollarla dile getirirlerdi. Erkekler, evlerinin eşğine burçak saçarlardı ve ayağı kayan büyükler de oğullarının evlenmek istediğini anlardı. Kızlar ise, sinirli davranarak evlenmek istediklerini belirtmeye çalışırlardı. Günümüzde ise yapılan evliliklerde, köyde okur-yazar oranının artmasına bağlı olarak gençlerin evlenme isteklerini doğrudan ailelerine söyleyebildikleri ve kendilerini daha rahat ifade edebildikleri görülmektedir. Bu değişim Şehitler köyünde olduğu gibi Anadolu'nun pek çok yerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Evlenme biçimleri içinde yer alan (Örnek,2000;186) gönülsüz kız kaçırma³, beşik kertme⁴ gelenekleri köyde görülmemektedir.

2- Evlenme Çağı

Kırsal alanda evlenme şehirle göre daha erken yaşta olmaktadır. Daha önceki dönemlerde evlenme yaşı on dört-on beş yaş arasında değişmekteydi. Günümüzde ise köyün gençlerinin eğitimlerini bitirmelerinin beklenmesi, erkeklerin askerliklerini yapması gibi nedenlerden dolayı evlilik yaşının yükseldiği ve evlenme yaşının genellikle yirmi bir, yirmi iki yaşın üzerinde olduğu görülmektedir.

3- Evlenme Aşamaları

3-1. Görücü gezmek

Bu konuyla ilgili olarak öncelikle aile bireyleri arasında görüşmeler yapılır ve bu istek akrabalara da duyurulduktan sonra beraberce uygun kız aramaya baş-

lanır. Daha önceleri oğlunu evlendirmek isteyen anneler gelin adayını hamamda beğenirlerdi. Hamam geleneğinin artık terk edilmesiyle birlikte, gelin adayı düğünlerde, kına gecelerinde, eğlencelerde aranmaktadır⁵.

Evlenecek kız ve erkekte aranan özelliklere gelince, gelin ve damat adaylarının dikkati çeken, gözle görünür bir kusurunun olmaması gerekir. Her ikisinin de hem göze hem gönüle hitap etmesi gerekir. Erkeğin, ailesini geçindirme gücüne sahip olması, sağlıklı olması; gelin adayının da “Yuvayı dışı kuş yapar.” atasözünden hareketle güler yüzlü, tatlı dilli, hoşgörülü, cana yakın, misafirperver olması, iyi bir aileye sahip olması istenen ve beklenen davranışlardır.

Damat adayına uygun kız bulunduktan sonra kız evine görücü gönderilir. Eğer kız beğenilirse, görücülerin içindeki en yaşlı kadın kızı beğendiklerini, uygun görürlerse istemeye geleceklerini söyler. Kızın annesi, görücülerden düşünmeleri için biraz zaman ister. Kız ve ailesi eğer bu işe gönüllü iseler, oğlan tarafına perşembe veya cuma günü gelebilecekleri söylerler.

3-2. Kız İsteme (Mendil alma)

Kızı istemek için oğlan evi yakın akrabalarıyla bir kutu lokum alarak kız evine giderler. Oğlan tarafının aile büyüğü, geliş amaçlarının hayırlı bir iş için olduğunu açıklar. Oğlanın babası ile kızın babası bir halının üzerinde edep ve erkana uygun otururlar. Oğlanın babası kızı şöyle ister:

“Allah’ın emri, Peygamberin kavli, İmam Cafer-i Sadık Hazretlerinin içti-hadı üzerine ve hazır bulunan cemaatin şahadetiyle Kızınız..... , oğlumuz eş olarak istemeye geldik” diyerek isteğini üç kez tekrar eder.

Kızın babası da “Allah’ın emri ba-

sımızın tacıdır. Allah’ın emri, Peygamberin kavli, İmam Cafer-i Sadık Hazretlerinin içti-hadı üzerine, hazır bulunan cemaatin de şahadetiyle kızımız oğlunuz eş olarak verdim. Allah hayırlı eylesin “ diyerek cevap verir ve bunu üç kez tekrar eder.

Bu arada yalnız kızın ve oğlanın babasına kahve ikram edilir. İki baba kahvelerini yarım içerek birbirlerine ikram ederler. Kahveyi değiştirerek içme kızın verildiği anlamına gelir.

Bu gelişte oğlan evi kız evinden mendil alır. Mendili bir kişi damada götürerek karşılığında bahşiş alır. Bu nedenle de köyde kız istemenin adı “mendil alma” şeklinde ifade edilir. Ertesi gün kız İnegöl’e götürülür. Buradan kıza ve oğlana söz yüzüğü alınır. Kızın ilk çeyizi olan şalvar (donluk), ayakkabı, iç çamaşırı gibi giysileri oğlan evi alır. Kız evi de oğlana gömlek, iç çamaşırı, ayakkabı alır.

3-3. Söz kesimi (Küçük nişan)

Oğlan tarafının büyükleri ve oğlan, kız evine kararlaştırılan günde lokumlarını ve kıza almış oldukları hediyelerle söz kesmeye giderler. Kızın ikram ettiği kahveler içildikten sonra aileler nişanda ve düğünde birbirlerinden ne istediklerini belirtip bir karara bağlarlar. Daha sonra topluluk içinde bulunan dede söz yüzüklerini ilk önce kıza, sonra oğlana takar ve şu duayı yapar.

“Bism-i Şah Allah , Allah”,

İlahi Yarabbi. Senin yüce emrin, peygamberinin kavli, Ehlibeytinin içti-hadı üzerine hazır bulunan cemaatin şahadeti üzerine evlilik yolunda ilk adımı atan, yuvalarını kurmaya başlayan canların niyetlerini dergah izzetinde kabul, amellerini makbul, ikrarlarını⁶ kadim, muhabbetlerini daim eyle. Ömürlerine bereket, vücutlarına sıhhat, yuvalarına

saadet ve selamet ihsan eyle. Her iki evladımıza ve ailelerine hayırlı ve uğurlu eyle. Aralarındaki sevgi ve saygıyı sonsuz eyle. Yuvalarını mutlu, nimetlerini hareketli eyle. Verdiğiniz ikrardan dönmeyiniz. Pir divanında utanmayınız. Birbirinizden de usanmayınız. Yüce Allah gelecek kazalardan, belalardan da sizleri emin eylesin. Ehlibeytin katarından ve didarından da mahrum eylemeye. Duası bizden, kabulü de Allah'tan ola. Gerçeğe Hu Allah rızalığı için, bu ikrarın her iki aileye ve çocuklarımıza hayırlı ve uğurlu olması için...El Fatiha..."der. Duadan sonra aileler birbirleriyle niyazlaşırlar⁷.

Söz gecesine gelenlere tatlı yiyip tatlı konuşmak için lokum dağıtılıp, şerbet ikram edilir. Kızın ilk takıları köy halkının küçük nişan diye adlandırdığı söz kesiminde takılır. Bu takılar beşbirlik, iki metre köstektir. Bu arada orada bulunanlar oğlanın annesinin kız evine getirdiği bohçaya bakarlar. Kız evi de hazırlamış olduğu bohçayı oğlan evine verir. Oğlan evinden gelen çeyiz, kız evinde bir hafta sergilenir. Erkekler evden ayrılınca kızın arkadaşları kendi aralarında eğlenirler. Ayrıca bu küçük nişanda, nişanın ve düğünün ne zaman olacağına karar verilir. Genellikle düğün mayıs ve haziran aylarında yapılır.

3-4. Nişan

Söz kesiminden sonraki aşamadır. Artık evlilik hazırlıkları başlar. Büyük nişan için bir süre alış verişi yapılır. Buna "esvap düzme" denir. Geline ve damada eşyalar ve kıyafetler alınır. Özellikle oğlan evinden kıza elli altmış çift çorap, yetmiş seksen tülbent, bir o kadar da şalvarlık mutlaka gönderilir. Bunlar bohçalara konarak oğlan tarafında bulunan kadınlar aracılığıyla kız evine götürülür. Nişan yapılmadan önce kıza alınan bu çeyizler kız evinde sergilenir.

Daha önceden nişan ya da düğünün yapılacağı gün köy halkına okuyucu denilen kişilerle duyurulurken, günümüzde bu haber bütün köye hoparlörle bildirilmektedir. Düğüne davet edilecek kişiler akraba ise erkeklere gömlek, kadınlara şalvarlık gönderilerek düğün günü söylenir. Ancak köy dışında ve akraba olmayanlara davetiye gönderilir. Bütün bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra kararlaştırılan günde nişan yapılır. Bütün köy nişana ve düğüne davetlidir. Nişan, kız evinin bahçesinde ya da evinin önünde olmaktadır. Uzaktan gelen misafirler ve köy halkı geldikten sonra -gözlem yaptığımız bir düğün örneğinde oldu gibi- köyün aşığı Nezir Erdil ilk konuşmayı şöyle yapar. "Bütün canlar hoş geldiniz. Bizim üç yaşındaki, beş yaşındaki çocuklarımız Hasan Dede'yi ziyaret ettikleri zaman Hasan Dede'nin taşını toprağını eşigini öper, niyaz ederler. Horasandan kalkıp Anadolu'ya Müslümanlığı, Türklüğü, Tasavvufu, Aleviliği-Bektaşılığı taşıyan, sevgiyi, saygıyı taşıyan Hoca Ahmet Yesevi'nin talebelerinden Hacı Murat Veli'nin neslinden olan Hasan Dede'nin bugünkü adıyla Şehitler köyüne mekân kurması bu güzel alanda sevgiyi, dostluğu, muhabbeti aşılması bugünkü ortamın meydana gelmesine bir işarettir değerli canlar" dedikten sonra bir dörtlük okur:

*Sevgi muhabbeti kaynar ocağımızda
Bülbüller dile gelir gül açar ocağımızda
Hırslar, kinler yok olur, aşk meydanımızda
Aslanlar ile ceylanlar dosttur kucagımızda.*

Köyün aşığı dörtlüğü okuduktan sonra kız tarafının ve oğlan tarafının büyüklerini yanına davet eder. Topluluğun huzurunda nişanlanacak gençlerin kendilerini mahcup etmeyeceklerine ve küçük düşürmeyeceklerine dair söz vermelerini ister. Onlar da söz verirler. Bu

arada köyün dedesini yüzükleri takması için davet eder. Dede de gençlerin birbirlerine saygılı, sevgili, hürmetli olmalarını, maddiyatı değil, maneviyatı üstün tutmalarını öğütler. İlk önce kıza, sonra oğlana yüzükleri “Hayırlı olsun” diyerek takar. “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyerek kurdeleyi kesmeye çalışır. Ancak ilkinde “makas kesmiyor” der. İkinci denemesinde de “kesmiyor” deyip üçüncüsünde kurdeleyi keserek şöyle dua eder “Yavrularımız mutlu, ağızları tatlı, günleri mutlu olsun. Vatanına, milletine, anasına hürmetli olsun. Allah hayırlı etsin” der. İlk takıyı aşık, ikincisini dede takarak nişanlıları üçer kez öpüp tebrik ederler. Nişanlı çift de sonra kendi anne ve babalarının ellerini öperler. Bu arada takı takacak olanlar sıraya girerken bir kişi de nişanlılara kimin ne taktığını yazmak için nişanlıların yanında durur. Takı takma işi bittikten sonra orada bulunan topluluğa lokum dağıtılır ve dışarıdan gelen çalgıcı eşliğinde eğlence başlar. Bir müddet sonra erkekler gider ve kadınlar kendi aralarında eğlenirler. Eğlence devam ederken kızın arkadaşları değişik kıyafetlere girerek “*düz oyunu*”⁸ oynayıp şu türküleri söylerler.

*İndim, gittim vardım hammam gapısı
Altı mermer üstü gubbe yapısı
Böyle mi oluyo gözellerin hepisi
İndim, gittim has bahçeyi belleyim
Hem belleyim hem gönlümü eyleyim
Şu gözelden, bir güzel de ben neyleyeyim
Menekşe boynunu eğmiş
Yapracığı suya değmiş
Giz seni seven yiğit ölmüş
Sen gel menekşeli yarım*

*Menekşesi çengel çengel
Ara yere girdi engel
Ben ölürsem yar sen de gel
Sen gel menekşeli yarım*

*Menekşe buldum derede
Sordum evleri nerede
İki güzel bir arada*

Türküler söylenip eğlence devam ederken daha sonra bu eğlenceye oğlan ve arkadaşları da katılır. Nişanlı eğlencesi bittikten sonra damat kız evinde kalır ve bir süre oturup sohbet edip, yemek yerler. Bunun nişanlılar arasındaki bağı pekiştirdi belirtilmektedir.

Nişanlılık dönemi eğer Şeker bayramına rastlarsa Arife günü oğlan evi kızın bayramda giymesi için aldıkları hediyelerle, misafirlere ikram edilsin diye yaptıkları çörek ve tatlıları bir siniyle kız evine gönderir. Kız evi de bayramda oğlana aldıkları hediyeleri verirler. Kurban bayramında da gönderilenlere ek olarak damat evinin kestiği kurbandan, kız evine belli pay ayrılır ve gönderilir.

4- Düğün Aşamaları

4-1. Kına

Evliliğe bir hafta kala gelin ve damat resmi nikâhlarını İnegöl’de kıydırdıktan sonra köyde kına hazırlıkları başlar. Kına eğlencesi üç gün sürer. Cuma akşamı başlar, pazar günü biter. Cuma gününden itibaren kızın evinin önünde davul-klarnet çalmaya başlar. Cumartesi sabahı gelin süslenir. Takım elbise giyen kızın başında gelinliğinin duvağı takılıdır. Öğleden sonra ise dışarıdan getirilen çalgıcılar eşliğinde kız kınası adı verilen ve kadınların kendi arasında eğlendikleri eğlence başlar. Bu arada oğlan evinin önünde de oğlan ve arkadaşları davul-klarnet eşliğinde eğlenmektedir. Bu eğlence her iki tarafta da akşama kadar devam eder. Akşam vakti yaklaştığında oğlan ve arkadaşları arabalarla kız evine gelip gelini alırlar ve gelin bu arabalar eşliğinde Hasan Dede türbesine götürülür.

Türbeye geldiklerinde türbe bahçesinden içeri giren kız ve oğlan yolun iki tarafında bulunan yeşil taşta işaret parmaklarını sürerek niyaz ederler. Türbe-

nin kapısına geldiklerinde görevli özellikle türbenin kapısını açmaz. Oğlan türbenin kapısını açar ve ilkönce kız daha sonra oğlan sağ kapıyı, sonra sol kapıyı ve eşığı üç kere niyaz ederek türbeye girerler. Sandukanın etrafını üç kere dolaşp, ellerini sandukanın üzerine koyarak niyaz edip, dua yaparlar. Arkalarını dönmeden türbeden dışarı çıkarlar. Hasan Dede'nin yakınlarının bulunduğu türbenin bahçesinde bulunan mezarlarından birine kız kırmızı bir yemeni bağlar ve dua eder. Daha sonra türbenin arka kısmına geçen oğlan ve kız üç, beş ya da on iki mum yakıp, dileklerini dilerler. Türbe ziyaretini tamamladıktan sonra buradan ayrılan kız ve oğlan köyün mezarlığına gidip kendi büyüklerini ziyaret ederler. Ziyaret sırasında kız başına örttüğü kırmızı başörtüsünü ya da üç sim ipliği mezar taşına bağlayıp, üç mum yakar ve mezar taşını öpüp, dua ederler. Mezarlık ziyareti de tamamlandıktan sonra buradan ayrılan kız ve oğlanı arkadaşları Sekerman tepesine götürerek eğlenirler. Eğlence bittikten sonra kız tekrar evine getirilir. Oğlanın en yakın arkadaşları olan serhoşlar⁹ gelini arabadan indirmezler. Serhoşların istedikleri verilince (tavuk, içki) onlar da gelininin arabadan inmesine izin verirler ve gelini ortaya alarak oynatırlar. Bu arada kız evinde akşam yapılacak olan kına hazırlıkları tamamlanmıştır. Kına

akşamı gelin beyaz saten pijama giyer ve başına kırmızı örtü örter. Daha sonra gelinin arkadaşları ve köydeki kadımlar gelini ellerinde yanan mumlarla eğlenmenin yapıldığı alana getirirken aşağıda yazılı olan türküyü söylerler

*Anam benim gıratımı çayıra da bağlasın
Gırat kişnedikçe gadın anam ağlasın
Anamın kızı çoğumuş.
Seni beni neylesin
Ah gadın anama yanam
Etmedim eda
Bu devir böyle gider ise
Süreriz sefa
Babası babası Ahmet babası
Gızımız misafir bu gece size
Yarın gece yarının dizine
Anası anası Ayşe anası
Gızımız misafir bu gece size
Yarın gece yarının dizine*

Bu dizeler sırasıyla gelinin kardeşleri ve yakın akrabaları için isim değiştirilerek tekrar edilir. Kız eğlence alanına geldiğinde bir sandalyeye ya da kilime oturtulmadan önce, çevresinde bulunan büyüklerin ellerini öper. Bu arada büyüklerin arasında damat saklanır. Kız büyüklerin ellerini öperken onun elini de farkında olmadan öper. Durum anlaşılınca kız oğlandan bahşiş alır ve daha sonra oğlan topluluktan ayrılır. Bu arada bir tepsi içinde kına gelir. Kızın arkadaşları kızın etrafında oynayarak eğlenirken oynayanların koluna tülbent bağlanır. Sonra kızın başına, oğlanın annesi tarafından yedi sekiz renkte tülbent örtülür. Bu tülbentlerin her birinin ucunda para vardır. Kızın arkadaşları bir araya gelerek kızı, oturduğu sandalyeyle birlikte üç kere havaya kaldırırılar. Sıra kına yakmaya geldiğinde ise annesi ve babası hayatta olan iki kadın kınayı yakarlar¹⁰. Kına yakma işlemi bittikten sonra bayanlar dışarıdan getirdikleri çalgıcı eşliğinde eğlenirler ve bu gecede çok oynayan kızın arkadaşları damattan para alır.

Kız kına gecesinde iki elbise değişir. Giydiği her elbisede gelinliğinin duvağı hep başında takılı; sağ ve sol omuzlarında ve enseye de beyaz sim takılıdır. Geline oynarken eşlik edenlerin de omuzlarına sim takılır. Gecenin ilerleyen saatlerinde kızın yakın arkadaşları erkek kılığına girip gelini neşelendirmeğe çalışırlar. Buna “oyun çıkarma” denir.

4.2-Tavuk alma

Kına eğlencesi bittikten sonra kızın yakın arkadaşları ve damat önde iki meşale eşliğinde oğlan evinin bütün akrabalarının evini gezerler.

Gittikleri evlerde de,
Katırcının katırı var.
Satırcının satırı var
Biz buralara gelmezdik
.....dayının hatırı var.

diyerek hediyeleri, içkileri alırlar. Topluluk aldıkları bu hediyeleri ve içkileri kendi arasında paylaşır. Oğlan evinden aldıkları bir sini dolusu yiyeceği de kız evine götürürler. Kız ve arkadaşları gecenin geç vakitlerine kadar eğlenirler. Eğlence bittikten sonra daha önce ellelerine kına yakılan kızın ayaklarına kına yakılır. Kız ve arkadaşları sabaha kadar sohbet ederler. Oğlan da kıza ve kızın arkadaşlarına hizmet eder.

4. 3-Düğün

Düğün sabahı gelinin saçı yaptırılır. Serhoşlar gelinin çeyizini kız evinden alıp davul-klarinet eşliğinde oğlan evine götürürler. Daha sonra damatla birlikte damadın yakın akrabalarını ziyaret ederler ve köyün çevresini oynayarak, yiyip içerek davul-klarinet eşliğinde üç kez dolaşırlar. Düğün günü oğlan evi, kendi evlerinin bahçesinde öğle vakti düğün yemeği verir. Yemekte köfte, tulumba tatlısı, pilav ikram edilir. Mevlit okunur¹¹.

Akşama doğru serhoşlar damadı köyde bulunan çeşmenin yalağına üç kere atıp, gömleğini parçalarlar. Sonra serhoşlar yalağa atılır. Hatta kaynana da yalağa atılmaya çalışılır. Ama serhoşların isteğini kaynana kabul ederse iş tatlıya bağlanır. Bunun ardından serhoşlar ve damat hamama giderler.

4.3.1-Damat tıraşı:

Düğün hamamından pijamasıyla çıkan damat tıraş olmak için davul-klarinet eşliğinde köy kahvesine gelir. Berber damadı tıraş eder. Diğer serhoşlar da damadın düğünde giyeceği takım elbiselerini bir bohça içinde köy kahvesine getirirler. Köyün dedesi damadın üzerindeki çıkarıp takım elbisesini giydirir. Serhoşlar damadın çıkardıkları eşyaları toplarlar ve oğlanın annesine götürmek üzere bir bohçaya koyarlarken bu arada dede şöyle dua eder.

“Bismillahirrahmanirrahim.
Euzu billahi rabbi alemin essalatü vesselem aleyküm ve rahmetin rahim. Sana el açıp dua eden bu kulların senin indinde kabul eyle. Bu ceddimize sağlık ve selametler eyle. Kendisine, vücuduna sıhhat, hayırlı saadetler eyle; daima muzaffer eyle yarabbi. Burada bulunan cemaate hayırlar ver yarabbi. İki cihanda selamet eyle. Dualarımızı ehli beyit hürmetinde

kabul eyle. Bizim dualarımızı indinde geri çevirme yarabbi. Bizi her türlü afetten, bela ve musibetten koru. Köyümüzü, bizi ve ceddimizi koru. Şeytanın vesvesesinden, zalimin zulmünden koru. Habibimizin hürmetine, milletimizi devletimizi muzaffer eyle. Müminlerin dertlerine deva, komşularımıza hastalarımıza deva eyle. Bu hayırlı işimizi kabul eyle yarabbi. Tehlikelerden muhafaza eyle. Cemaa-timizi iki cihanda koru. Mevtalarımızın ruhu için el Fatiha... Allah hayırlı etsin” diyerek hoca duasını bitirir.

Damat önce hocanın elini öper sonra babasının elini öper, babası da ona altın takar. Daha sonra damat kahvede bulunan herkesle görüştüktan sonra davul klarnet eşliğinde serhoşlarla birlikte baba evine gider; eve girmeden kapının önünde serhoşlarla ve arkadaşlarıyla birlikte oynar. Daha sonra eve giren damat kendisini bekleyen akrabalarıyla ve komşularıyla görüşür ve görüştüğü kişilerde kendisine altın ya da para takarlar.

Bu arada da gelinin evinde de akrabalar bir aradadır. Damadın ailesinin gelini almaları beklenirken gelinin erkek kardeşi, erkek kardeşi yoksa babası Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali diyerek kırmızı bir kuşağı iki kez kızın beline bağlamış gibi yapar ama üçüncüsünde kırmızı kuşağı kızın beline bağlar. Köyün dedesi de gelin evden çıkmadan ona şu öğütlerde bulunur: “*Senin beline bağlanan kemer yeni aile itaatına, sevdiğine, saydığına dair bir sözdür, ikrardır. Bu baba evinde üzerine giyinmiş olduğun gelinlik ve duvak senin yüz akın, senin bir simgendir. Seni yeni ailene teslim ediyoruz. Bundan böyle senin orada işin başlamıştır. Burada ana ve babana nasıl saygı gösteriyorsan orada da öyle davranacaksın. Burası sadece senenin belirli günlerinde ziyarete geleceğin ikinci bir ev*

olacaktır. Senin evin esas orasıdır. Bunu böyle bil. Öğüdü-müz budur. Bu evlilikten meydana gelecek yavrular için, Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkacakları için, yavrularımızın mutluluğu için el Fatiha” diyerek bitirir. Daha sonra gelin odada bulunan bütün büyüklerin ellerini öper.

4.3.2-Gelin alma:

Oğlan evi gelini almaya araba konvoyuyla gelir. Gelin evden çıkmadan öncen yüzüne kırmızı duvak örtülür. Gelinin bir koluna amcası, diğer koluna dayısı girerek evden çıkarlar ve gelini kayınpedere teslim ederler. Gelin arabaya binmeden önce de “Allah yerine yakıştırsın” diye temennilerde bulunulur.

Bu arada gelinin annesi bir tepsi içinde tavuk, baklava ve çörekleri hem damadın anne ve babasına hem de kendi kızının evine gönderir. Gelinin yola çıktığını haber vermek için gelinin çiçeği, gelinin kardeşi tarafından alınarak damada götürülüp bahşiş alınır. Gelin arabası köyün meydanına geldiğinde durur, herkes arabadan inip davul ve klarnet eşliğinde oynarlar. Sonra tekrar damadın evine gitmek için arabalara binilir. Bu arada damadın evinin önünde de davul-klarnet çalmakta ve damadın arkadaşları kapı önünde eğlenmektedirler. Damadın evinin önünde bulunan serhoşlara oğlan evinden tepsiyle yemek gelir. Damat elinde gelin çiçeğiyle birlikte arkadaşlarıyla beraber yemeğin etrafında oynarken başlarından para, şeker atılır ve çocuklarda bunları toplar. Bu arada gelin arabası gelmiştir. Damat bir tabak buğdayı arabanın üstüne döker ve bir testi kırar. Gelin arabadan indirilirken de kadınlar şu türküyü söylerler.

*Davullar çıl çıl vurula
Avlıda halay gurula
Düşler hayıra yorula
Şen ola düğün şen ola
Şen ola düğün şen ola*

*Çivte gurşun ata ata
Gelini bindirdik ata
Yolumuz yeni hayata
Şen ola düğün şen ola
Şen ola düğün şen ola*

Kadınlar bu türküyü söylerken oğlan kızın başında olan kırmızı ve beyaz duvağı açıp kucağına alarak eve çıkarır¹² ve kızı odasına götürür. Gelin bir süre odasında kaldıktan sonra aşağı iner ve avluda bulunan kadınların darbuka eşliğinde söylediği türkülerle oynamaya başlar.

*Gelin geldi avlumıza
Sevi düştü garnımıza
En güççük oğlumıza
Hoş geldin gelin hanım
Sefa bulduk benim canım*

*Gelini eve getirdik
Ekmeği bala batırdık
Hoş geldin gelin hanım
Sefa bulduk benim canım*

*Dalları yere seğmiş
Güveyi namaz gıla
Selimem ölüyüm ben
Gelin tavuğu yemiş*

*İğnenin incesine
Mailim cüvesine
Ben yarime gavuştum
Selimem ölüyüm ben
Darısı cümlesine*

Gelin bir süre oynadıktan sonra eve gelen bütün kadınlarla görüşür ve eve gelen misafirlerle biraz vakit geçirdikten sonra kadınların eşliğinde gelin odasına çıkarılır. Bu arada da serhoşlar damadı camiye götürürler ve damat camide namazını kıldıktan sonra serhoşlar ve köyün dedesi damadı tekbirlerle evine getirirler. Evde de damadın ailesi Dede nikâhının kıyılması için beklemektedir. Damat eve girdikten sonra Dede nikâhının kıyılması için köyün dedesi gelin ve damadı ortaya alarak ikrar verir.

Dedenin sağ tarafında önünde se-rilen seccadenin üzerinde gelin oturur.

Sol tarafta da damat ve aileleriyle bir-likte edep ve erkân üzere otururlar. Dede: Fahri Kâinat verelim Muhammed Mus-tafa ve Ehlibeytine Salâvat, niyet ettik çocuklarımızın aht ile nikâhlarını kılma-ya. Allah günlerini sağlıklı, geleceklerini mutlu eylesin, dedikten sonra hep birlik-te tövbe duası okunur. “Ey iman edenler, etkili öğüt veren bir tövbe ile Allaha yöne-lin. Umulur ki Rabbiniz, çirkinliklerini-zi ve günahlarınızı örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. O gün Allah, peygamberi ve onunla Birlik-te inananları utandırmayacaktır. Onla-rın ışığı önlerinden ve sağ yanlarından koşup gelir. Şöyle derler,” Ey Rabbimiz. Işığımızı tamala ve bizi bağışla, sen her şeye kadirsin, her şeye gücün yeter”(Tah-rim suresi, 8. ayet)

Eksikliklerimize tövbe olsun, tövbe günahlarımıza. Estağfurullah, Estağfu-rullah, Estafurullah..

Allahümme Yarabbi! Benlikten, ya-ramazlıktan, kibri hasetten, gönlümüzle, gözümüzle, kalbimizle, dilimizle cemi azalarımızla yapmış olduğumuz günah-ların cümlesine bir daha yapmamak kaydıyla tövbe günahlarımıza Estağfu-rullah, Estağfurullah, Estağfurullah.

Tövbe ettik, pişman olduk, döndük senin ululuğuna, yüceliğine, rahmetine ve birliğine sığındık. Her türlü kazayı, belayı, acıyı, afeti, gamı kasveti defetme-ye, günahları affetmeye kadirsin. Af eyle, ey yüce Allahım. Merhametinin sonsuz-luğuna sığınarak, kul beşerdir hata işler, sultan olan da bağışlar niyetiyle, özümü-ze dara çekip, tövbe edip sana yalvarıyo-ruz, tövbe günahlarımıza Estağfurullah. Estağfurullah, Estağfurullah.

Dua tamamlandıktan sonra Dede sözlerine şöyle devam eder;

Resmi nikâhlarınızı tamamlamış, dini nikâh akdinizi yerine getirmek üzere burada bulunuyorsunuz. İyi günde, kötü

günde, hastalıkta ve hoşlukta birbirinizi sayacağınıza, ölüm sizi ayırana kadar iyi geçinip hiç ayrılmayacağınıza sizlerden doğan çocuklarınıza iyi bir anne ve baba olacağınıza söz verip aht edeceksiniz. Şu anda anne ve babalarınız dahil kimse- nin etkisinde kalmadan özgür iradenizle karar vereceksiniz. Boşanmak bizim yolumuzda ve erkânımızda yoktur. Çünkü yolumuz; “Öl ikrar verme, öl ikrardan dönme” diyor.

Dede önce geline sorar. Şimdi kızım sana soruyorum; “Seni Allah’ın emri, peygamberin kavli, İmam Cafer-i Sadık Hazretlerinin içtihadı üzerine hazır bulunan cemaatin tanıklığıyla seni eş almak isteyen oğlu..... yi , eş olarak kabul edip aht ediyor musun? Ömür boyu birlikte yaşayacağınıza, birbirinize seveceğinize, hastalıkta sağlıkta, iyi ve kötü günlerde birbirinize destek olacağınıza söz verip, ikrar ediyor musunuz? Üç kere aynı soru sorulur ve yanıt alınır. Dede aynı soruyu damada sorar ve ondan da onay alır. Ondan sonra anne ve babaya sorar.

“Anne ve babalar sizler de razı mısınız? Bu evliliği onaylıyor musunuz?”

Anne ve baba da “razıyız ve onaylıyoruz” derler.

Dede cemaate sorar. “Ey cemaat bu evliliğe şahadet eder misiniz? Ana baba ve tanıklar onayladıktan sonra dede; “Allah, Muhammed, Ali bu nikâhı mübarek ve hayırlı eylesin sizleri birbirinize eş olarak nikâhladım, her iki aileye de hayırlı, uğurlu olsun.” dedikten sonra Dede, evlenecek gençleri el ele tutuşturarak dara kaldırır¹³ ve duasını yapar.

Bism-i Şah Allah, Allah

İlahi Yarabbi! Kıydığımız bu nikâhı ve bu birlikteliği mübarek eyle. Eşlerin ömürlerini uzun, sağlıklı ve mutlu eyle. Dildeki dileklerini gönüldeki muratlarına vasil eyle. Yuvalarını mutlu, nimetle-

rini bereketli eyle. Ailenize, yurdumuza, ulusumuza hayırlı evlatlar nasip eyleye. Aralarınızda ki sevgiyi ve saygıyı sonsuza kadar daim eyle. Ağzlarınız tatlı, günleriniz mutlu, ömrünüz uzun ve kutlu ola. Soyunuz, nesliniz de yeryüzünde daim ola. Nikâhlarınız kadim, muradlarınız da hasıl ola. Verdiğiniz ikrardan dönmeyesiniz. Pir divanından utanmaya-sanız, birbirinizden usanmayınız. Yüce Allah gelecek kazalardan, belalardan emin eyleye, Gelinle damadı ve buradaki kardeşlerimizi de iki cihanda aziz eyleye. Bu nikâh iki evladımıza ve ailelerine de hayırlı ve uğurlu ola. Ömür boyu mutlu ve huzurlu olmalarını nasip eyleye. Hz. Muhammed Mustafa ve Hatice-i Kibriya ve Hz. İmam Ali ile Hz. Fatma’nın nikâhlarının yüzü suyu hürmetine sizlerinde nikâhı kutlu, mutlu ve hayırlı ola. Ehlibeytin kararından ve didarından mahrum eylemeye. Duası bizden, kabulü de Allah’tan ola. Gerçeğe Hu Allah rızalığı için, nikâhlarınızın hayırlı ve uğurlu olması için el Fatiha...

Nikâhı kıyılan gençler önce yere secde ederler ve daha sonra nikâhı kıyan dedenin elini öpüp orada bulunanlarla niyazlaşırlar. Hemen sonrasında daha önce hazırlanmış şerbet meydana getirilir ve şerbet içilir¹⁴. Şerbet içildikten bir süre sonra oğlan evinde bulunan topluluk dağılır gelin ve damat odasına çıkar

c-Duvak

Düğünden sonraki güne ise duvak ya da paça günü denilmektedir. Diğer günlere göre daha sakin geçen bu eğlenceden önce gelinin yatağını yapan evli, annesi ve babası sağ olan iki bayan sabah yatağı kaldırır bu arada gelin evin bahçesinde yapılacak olan eğlence için süslenir. Öğleden sonra evin bahçesinde eğlence başlar önce gelin ortaya alınır ve başına kırmızı tülbent örtülür.

İki kadın ellerine iki tane asma çubuk alırlar. Bunlardan biri kız, diğeri erkek çocuğu temsil etmektedir. Sonra çubuklarla gelinin tül bendini başının önüne ve arkasına doğru üç kere aşırırlar. Bunu yaparken “Allah iki oğlan, bir kız versin” derler. Gelinin kucağına oğlan ve kız çocuğu verirler. Bu davranış gelinin kız ve oğlan çocuklarının olmasının istemesi anlamına gelir. Sonra gelinin eline buğday verilir. Bereketi simgeleyen buğdayı gelin, gelenlerin üzerine serper. Bu eğlence üç-dört saat sürer. Bu eğlenceye katılmayan gelinin annesi zerde pişirir ve oğlan evine gönderir. Oğlanın annesi de pişirdiği pilavı, zerde ile birlikte misafirlere ikram eder. Duvak açmaya gelen kadınların hepsi bir tabak un getirirler ve getirilen bu unlar bir kaba boşaltılır. Bu adet, bir nevi yeni evlilere yardım anlamına gelmektedir. Eğlencenin sonunda kaynana eğlenceye katılan kişilerin başına tül bent örter.

Kız isteme ile başlayan evlilik aşamalarının son eğlencesi olan duvak açılmasından sonra düğün töreni biter. Gelin, duvak açılmasından üç gün sonra babasının evine el öpmeye gider.

NOTLAR

1 Talip: Dede soyundan olmayan ama Alevi olan kişilere denmektedir.

2 Aslında köyde önemli olan erkek çocuktur. Eğer ilk çocuk erkekse ikinci bir çocuk düşünülmemektedir.

3 Köyde kız kaçırma çok nadir görülür. Sünni delikanlılarla evlenmek isteyen genç kızlar kendi istekleri ile kaçarlardı.

4 Köyde 45-50 yıldır beşik kertme geleneği görülmektedir.

5 Seçilecek kızın akraba olmamasına özen gösterilir. Bu uygulama dede soyundan gelenler için geçerli değildir. Köyde dede soyundan gelen kızların ve erkeklerin dede soyundan gelenlerle evlenmek zorunda olması akraba evliliklerinin görülmesine neden olmaktadır.

6 İkrar :Açıkça söyleme, benimseme, kabul

7 Niyaz etmek: Yalvarmak, görüşmek, hürmet etmek, dilekte bulunmak.

8 Köyün yaşlı kadınlarının çaldığı dümbelek eşliğinde iki ileri, bir geri gidilerek halka biçiminde oynanan bir oyundur.

9 Sağdıçların görevini, köyde damadın en yakın arkadaşları olan serhoşlar yerine getirmektedir. Serhoş denilmesinin nedeni düğünün başlamasından bitişine kadar çok içki içmeleridir. Düğün boyunca damadın yanında bulunan ve en az altı kişi olan serhoşların kıyafetlerinin üst tarafı aynı olmalıdır. Serhoşların bu kıyafetlerini damadın annesi alır.

10 Daha önceden kına yakılırken kızın eline altın konulurken, şimdi bu geleneğin kalktığını görmekteyiz

11 Köyde bu uygulamaya son birkaç senedir rastlanmaktadır.

12 Eskiden atla gelen gelinin inmesi zor olduğundan damat kucağına almış. Bu geleneğin o zamanlardan kaldığı söylenmektedir.

13 Dara kaldırmak, Alevilerin kendisini tümüyle topluma teslim ettiği yerdir. Dara kaldırmak ve durmak teslim ve karar anının ifadesidir.

14 Şerbetin anlamı Hz Peygamber efendimiz, kızı Hz. Fatma'yı Hz. Ali ile evlendirdiği zaman baldan şerbet yaptırıp, Hz. Ali ile Hz. Fatma'ya sunarak “Yaşamınız bu şerbet gibi tatlı ve mutlu olsun” diyerek dua eder.

KAYNAKLAR

Artun, Erman (2005), *Türk Halk Bilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul

Cemiloğlu, Mustafa (2002), *Bursa Dağ Köylerinde Türkmen Kültürü*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa.

Kaplanoğlu, Raif (1996), *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*. Bursa Ticaret Borsası Kültür Yayınları.

Örnek, Sedat Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Taş, Hülya (2000), “Bursa Şehitler Köyü Halk Kültüründe “Hasan Dede ve Çevresinde Oluşan İnanç ve Gelenekler”, *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Nevşehir.

KAYNAK KİŞİLER

Nihat Dağ; 30; İlkokul

Ali Ekber ; 25; Fakülte

Ali Murhan ; 45; Lise

Zehra Akça ; 66; okur –yazar

Fatma Ergün; 67; Okur-yazar

Penbe Hazer; 59; Okuryazar,

Hanife Karagöz; 58; Okur- Yazar

Aşlı Murhan; 22 ;Lise

İsmail Ateş; 48; Lise

Nazlı Hazer; 33; ortaokul

Muharrem Akça 50; Lise